

ПОСРЕДНИЧЕСТВОТО КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА ВОЕННИ КОНФЛИКТИ

Доц. д.н. Драгомир Кръстев

Висше военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“

MEDIATION AS A TOOL FOR REGULATING MILITARY CONFLICTS

Assoc. Prof. DSc. Dragomir Krastev

Nicola Vaptsarov Naval Academy

Резюме: В доклада е направен теоретичен обзор на развитието на посредничеството като неизменна част от преговорния инструментариум при разрешаването на военни конфликти. Анализирани са основните похвати и цели на военната медиация. Очертани са основните тенденции при използването на посредничеството при военни конфликти през третото десетилетие на XXI в.

Ключови думи: *посредничество, война, конфликт*

Abstract: The manuscript provides a theoretical overview of the development of mediation as an indispensable part of the negotiation toolkit in the resolution of military conflicts. The main concepts and goals of military mediation are analyzed. The main trends in the use of mediation in military conflicts in the third decade of the XXI century are outlined.

Key words: *mediation, war, conflict*

Въведение

С края на „студената война“ опасността от започване на глобална ядрена война значително намалява. Въпреки това светът не става по-сигурен и стабилен. В края на XX в. наред с „традиционните“ кризи се прибавят регионалните и локалните вътрешни конфликти. В началото на третото десетилетие на XXI в. техният брой не намалява, а се увеличава. Поради това е нужно използването на нови и нетрадиционни подходи при решаването на съществуващите военни конфликти.

Изложение

Посредничеството при военни конфликти е познато от най-древни времена. Така например изтошените от дълги битки помежду си Атина и Спарта се обръщат към персийския владетел Тирибаз с молба за посредничество за разрешаване на конфликта между тях.

През Средновековието с посреднически мисии най-често се занимавали римските папи. Като специфичен инструмент за уреждане на конфликти посредничеството се оформя през XIV—XV в. при италианските градове-държави. През този период е очертан и кръгът от задачи, които посредникът трябва да решава. Те се свеждат най-вече до създаване на оптимални условия за съвместно решаване на спорните въпроси от засегнатите страни, осъзнаването на общите им цели и опит да се разглежда конфликтната материя през погледа на другата страна в спора. Посредникът не е длъжен да прави коментари за силните и слабите страни на позициите, обявени от участниците в конфликта. Той е ангажиран само с подпомагането на враждуващите страни да търсят общ език помежду си при разрешаването на ключовите за конфликта въпроси, да предизвика преосмисляне на позициите в търсенето на приемливо решение, да следи за действията на воюващите страни и да контролира хода на преговорите. Етапите в хода на посредничеството от трета страна включват:

- ✓ „съвместно обсъждане на проблемните въпроси;
- ✓ събиране на информация;
- ✓ търсене на решение на проблемните въпроси;
- ✓ сключване на споразумение“¹.

Един от първите международни договори, в който посредничеството се разглежда като юридически задължителен инструмент, е Парижкят мирен трактат от 1856 г. Окончателно посредничеството като юридически инструмент е легитимирано на Хагската конференция през 1899 г., когато е приета Конвенцията за мирно решаване на международните спорове. В нея за първи път е зало-

---

¹ Хесль, Г. Посредничество в разрешени конфликти: Теория и технология. СПб: Речь, 2004. с. 87.

жена процедурата за използването на „добрите услуги“² и посредничеството в случай на спорове между държавите.

Съвременните военни конфликти много рядко включват само две враждуващи страни. Много често техните позиции се ползват с пряка или косвена поддръжка от трети държави, които на свой ред имат да отстояват свои интереси в дадения конфликт. Трябва да признаем, че по-голямата част от военните конфликти, възникнали след Втората световна война, са решавани именно с привличането на трета страна за посредник. Поради тази причина изучаването на ролята на третата страна в регулирането на даден конфликт има важно както теоретично, така и практическо значение.

В днешно време все още липсва легално определение за „посредничество“ при военен конфликт. В тази връзка считаме за удачно да подкрепим предложената от украинската изследователка Анна Шелест дефиниция на това понятие, а именно: „невоенни действия, извършени от трета страна – физическо лице, държава, група от държави, международни организации и т.н. – с цел мирно регулиране на конфликта или постигане на компромис между воюващите страни по отделни въпроси, при които интересът от окончателното решаване на конфликта е по-важен от удовлетворяването на интересите на посредника“³.

За ефективното използване на посредничеството като инструмент за регулиране на военни конфликти е важно да се избере правилно времето, в което то да бъде реализирано. Според редица експерти от избора на правилния момент може да зависи и крайният резултат от действията на посредника.

Дълго време в научните среди тече дискусия относно точния момент за използване на института на посредничеството и може ли той да бъде създаден изкуствено. Повечето експерти са на мнение, че

² Майоров, М. Международное посредничество: из опыта отечественной дипломатии (<https://libmonster.ru/m/articles/view/%D0%9C%D0%95%D0%96%D0%94%D0%A3%D0%9D%D0%90%D0%A0%D0%9E%D0%94%D0%9D%D0%9E%D0%95%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%A0%D0%95%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%A7%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E%D0%98%D0%97%D0%9E%D0%9F%D0%AB%D0%A2%D0%90%D0%9E%D0%A2%D0%95%D0%A7%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%9E%D0%99%D0%94%D0%98%D0%9F%D0%9B%D0%9E%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%98>, 22.05.2023 г.).

³ Шелест, А. Институт посредничества в процессе урегулирования военных конфликтов (<https://interaffairs.ru/news/show/8904>, 08.05.2023 г.).

„макар най-желаният вариант да е решаването на конфликта в неговата начална фаза, посредничеството обаче е най-ефективно, когато той е достигнал своя пик и участниците в него не са в състояние сами да постигнат споразумение за прекратяване на конфликта и неговото регулиране“⁴.

Намесата на трета страна – медиатор, в даден конфликт, когато воюващите държави са стигнали до точката на взаимно унищожение, може да доведе в най-добрия случай до сключване на примирие, но не и до трайното разрешаване на конфликта. За постигане на устойчив мир е необходимо да се вземе предвид и общата геополитическа ситуация в световен мащаб към дадения момент.

Международният дискурс, т.е. при какви регионални и глобални условия протича развитието на конфликта, и провежданите инициативи за мир от страната – медиатор, играе ключова роля за тяхната ефективност. По времето на „студената война“ например основен фактор в геополитиката е противопоставянето на двата глобални военнополитически блока начело със САЩ и СССР, които във всеки момент могат да въздействат на международното статукво. В началото на ХХІ в. геополитическата обстановка търпи съществена промяна. С разпадането на СССР и Източния блок посредниците при международен конфликт трябва да отчитат значително повече фактори в международните отношения, като например: интересите на глобалните сили и регионалните фактори, борбата за регионално лидерство, изградените съюзи за регионална сигурност и т.н. Ефективен похват при посредничество във военен конфликт е и анализирането на това как са решени подобни спорове в други точки на земното кълбо или какви предложения са направени в хода на преговорния процес.

Успешният медиатор трябва да анализира предходните опити за прекратяване на конфликта, които са имали неуспешен край. Той трябва да бъде наясно с актуалните тенденции в отношенията между воюващите страни. Затова от изключителна важност е посредникът да разполага с актуална и адекватна информация за историята и развитието на дадения конфликт, неговото актуално състояние и тенденциите за бъдещото му развитие. Създадените лични контакти

---

⁴ Пак там.

между медиатора и лидерите на воюващите държави също могат да изиграят съществена роля при регулирането на конфликта.

Значително влияние за успеха на медиацията при военни конфликти играят и субективните фактори, като например: статута на посредника, неговите лични и професионални качества, опитът от предходни мисии, принадлежността към един или друг етнос, религия и култура. Като цяло културните аспекти стават обект на все по-засилен интерес от страна на експертите практики по водене на преговори, тъй като пренебрегването на някои културни аспекти в преговорния процес могат да доведат не само до неговото прекратяване, но и до загуба на доверие в личността на посредника⁵.

В началото на третото десетилетие на XXI в. военните конфликти придобиват все повече хибриден и асиметричен характер. В тях все по-често ключова роля играят частни субекти⁶. Във военните конфликти като важен фактор се оформят корпоративните интереси. Налага се трайна тенденция за „приватизация на войните“, която променя из основи техните характеристики⁷.

Една от тях е пренасянето на военните конфликти в киберпространството, където факторите „време“ и „място“ са съвсем относително понятие.

Всички тези аргументи ни водят до извода, че навлизането на новите информационни технологии във военното дело под формата на кибератаки, кибероперации и кибервойни ще предизвика съществени промени и в методите на водене на медиация при военни конфликти. Значителното разширяване на техния спектър ще изисква посредниците при тяхното регулиране да ползват и инструментариума на информационните и комуникационните технологии, което ще бъде ключов фактор за бързото и ефективното им решаване.

Не можем с категоричност да твърдим, точно кой инструмент за медиация при военен конфликт е най-ефективен, както и няма универсална формула за това как даден спор да бъде най-удачно разрешен. Нетрадиционните противници изискват прилагане-

---

⁵ Караденчева, А. Усещане за държавност. Еволюция на концепциите спрямо потребностите на личността. // Национална сигурност, София: Виктори ИЗДАТ, 2020, №7 с. 24-29. ISSN 2682-9983 (print) 2682-941X (online).

⁶ Lutzkanova, S. The Regionalization of European Security and Defense Policy: The Black Sea Case. // Pedagogika, №93 (7), p. 216.

⁷ Тутунаров, Хр. Частните армии. Еволюцията на войната. Изток-Запад, 2022, с. 62.

то на нетрадиционни действия, „които да излизат от шаблоните и стереотипите“⁸.

Заклучение

Всеки конкретен инструмент на посредничество при военен конфликт има своите предимства и недостатъци. Историята показва, че голяма част от съвременните конфликти са били решени посредством прилагането на комплексен подход от няколко типа медиация, като най-често се използват паралелно държавното и институционалното посредничество между страни, които участват във военен конфликт.

Използвана литература:

1. Караденчева, А. (2020) Усещане за държавност. Еволюция на концепциите спрямо потребностите на личността. // Национална сигурност, София: Виктори ИЗДАТ, 2020, №7 с. 24-29. ISSN 2682-9983 (print) 2682-941X (online).
2. Лазаров, В, Гюров, Р. (2012) Матрични решения за националната сигурност. Изток-Запад, с. 156. ISBN 978-619-152-096-1
3. Майоров, М. Международное посредничество: из опыта отечественной дипломатии (<https://libmonster.ru/m/articles/view/%D0%9C%D0%95%D0%96%D0%94%D0%A3%D0%9D%D0%90%D0%A0%D0%9E%D0%94%D0%9D%D0%9E%D0%95%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%A0%D0%95%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%A7%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E%D0%98%D0%97%D0%9E%D0%9F%D0%AB%D0%A2%D0%90%D0%9E%D0%A2%D0%95%D0%A7%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%9E%D0%99%D0%94%D0%98%D0%9F%D0%9B%D0%9E%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%98/>, 22.05.2023).
4. Тутунаров, Хр. (2022) Частните армии. Еволюцията на войната. Изток-Запад, с. 62.
5. Хесль, Г. (2004) Посредничество в разрешении конфликтов: Теория и технология. СПб: Речь, с. 87.

---

⁸ Лазаров, В., Гюров, Р. Матрични решения за националната сигурност. Изток-Запад, 2012, с. 156.

6. Шелест, А. Институт посредничества в процессе урегулирования военных конфликтов (<https://interaffairs.ru/news/show/8904>, 08.05.2023).
7. Lutzkanova, S. The Regionalization of European Security and Defense Policy: The Black Sea Case. // Pedagogika, №93 (7), p. 216.

За контакти:

Доц. д.н. Драгомир Кръстев
Висше военноморско училище
„Н. Й. Вапцаров“
dr.krastev@naval-acad.bg